

Slavko Jan

Beseda na otvoritvi razstave Milana Skrbinška

Spoštovani!

Doletela me je čast, da začnem nocojšnji večer posvečen gledališkemu ustvarjalcu Milanu Skrbinšku.

Vabilo gledališkega in filmskega muzeja sem razumel tako, da v kratkih obrisih, primernih prostoru in času, spregovorim nekaj obrobnihih pogledov o tem našem velikem možu in o njegovem delu. Jaz drugače tudi ne bi znal in seveda prepuščam strokovno raziskavo in obdelavo našim teatrologom.

Gledališko iskanje je izpostavljeno najrazličnejšim skrajnostim. Zdaj sončnim, zdaj razburljivim, redko mirnim. Ko delamo na vlogah ali režijah, vrtamo po ljudeh, iščemo človeka, ki oblikuje družbo in čas. Življenja ljudi in reševanja njihovih usod oblikujemo tako, da jih zgnetemo v predstave, ki naj jih gledajo ljudje.

Iskanje v naši gledališki kulturi — kakšna vrsta lepih in bridkih spominov. Zavest dolžnosti, ki naj bo v igralcih, režiserjih, organizatorjih, nas bodri, da vzdržimo in vodimo svojo barko po poteh živega organizma, kakršno je gledališče. Koliko vzponov, zablod, včasih neizbežnih praznot, drugič čudovitih bogastev in lepot. Gledališki svet je svet zase. To je kot čarobna roža, ki te je uročila, da ne moreš brez nje. Vlečeš kot vol po brazdah, ki ti rode včasih pšenično klasje, včasih pa tudi ljuliko.

Prav gotovo drže te misli za Milana Skrbinška, igralca, režiserja, vodjo gledališč, očeta »diletantov in mentorja mladih«, kakor se je nekoč sam imenoval, teoretičnega in praktičnega polemika, prevajalca, tudi dramatika, saj je napisal »Labirint«, saj je dramatisiral Hlapca Jerneja in še kaj.

Njegovo življenje od 1886. do 1963. leta in njegovo samosvoje delo zajema razdobje še iz avstroogrške monarhije, preko prve svetovne vojne do razpada Avstrije, v čas med obema vojnama, do osvoboditve in v naš čas socialističnega federativnega samoupravnega življenja.

Šteti ga moramo torej med ustanovitelje poklicnega slovenskega gledališča. V družbi Borštnika, Verovška, papačija Danila, Nučiča, Avguste Danilove, Zofije Borštnikove in še koga, je Milan Skrbinšek člen te naše prve velike igralske generacije. Začel je z delom v dijaškem diletantskem društvu v Mariboru, bil 1909—1914 član Deželnega gledališča v Ljubljani. Še kot vojak prve

svetovne vojne je 1918 v Trstu organiziral slovensko gledališče, postal v maju 1919 njegov ravnatelj, dramaturg, režiser in igralec. Med številnimi uprizorjenimi deli — menda jih je bilo 35 — so bile v sezoni naštudirane vse Cankarjeve igre v njegovi režiji. Treba je poudariti, da so na slovenskem odru njegovi Hlapci bili uprizorjeni v Trstu prej kot v Ljubljani.

Leta 1920—1922 je bil igralec, režiser, dramaturg in učitelj dramske šole v Mariboru. Tudi tu je vneto uprizarjal Cankarja.

S celjskim Dramatičnim društvom je l. 1920 uprizoril Kralja na Betajnovi, Hlapce. Tudi v Celju je vodil dramsko šolo. L. 1926 je vodil v pomoč amaterjem dramski tečaj v Gorici. Avgusta 1922 je podpisal pogodbo z ljubljansko Dramo, kjer je igral, režiral, živel z njo z velikim osebnim deležem v vseh peripetijah njenega velikega razvoja in pomena vse do smrti 1963.

To je nekaj suhih podatkov, ki pa govore o izredni paleti njegovega nemirnega gledališkega iskanja.

Bil je igralec čisto svoje, svojevrstne barve in narave. Neutruden garač. Njegova znana ostra in temeljita analiza naštudiranih vlog, je zapisala naši igralski kulturi vrsto vrhunskih in nepozabnih karakternih dosežkov. Naj ob spominu na dolgoletno sodelovanje z njim, opozorim na njegovo žilavo in neusmiljeno dopolnjevanje že naštudiranih vlog. Z njim kot partnerjem, je bilo treba na vsaki reprizi tenko prisluhniti njegovim novim niansam in jim seveda odgovoriti z novimi, neposrednimi impulzi. To pa je povod in bistvo svobodnega igralskega ustvarjanja.

Iz njegovih številnih vlog, ki so bile vse po vrsti ostro zarisane in izpeljane v postavi in maski, bile so, bi rekel, nepozabne demonske karakterne postave, bi izdvojil Župnika v Hlapcih, divje nakaznega sužnja Kalibana v Shakespearjevem Viharju v režiji O. Šesta, Mefista v Goethejevem Faustu tudi v Šestovi režiji, Corbaccia v Zweigovem Volponu v moji režiji, Župana v Strinbergovi Nevesti s krono, glavno vlogo v Strindbergovi Sonati strahov, Mandarina Maa v Klabundovem Krogu s kredo — vse tri v Debevčevi režiji, Naddavkarja v Grumovi Gogi (Šest) in še glavno vlogo v Misli Andrejeva v lastni režiji. — Nekaj nepozabnih originalov.

Psihološki realizem bi označil njegov prijem pri številnih režijah. Zvestoba in pomoč avtorju in skrb za pravilno in lepo odsko dikcijo. Govoril sem že o posebni ljubezni do vseh sedmih Cankarjevih besedil, pridal bi še splošno pozornost do domačih tekstov.

Bil je tudi vztrajen vzgojitelj in učitelj. Iz njegove tedanje šole je izšlo lepo število učencev, posejanih po poklicnih in amaterskih gledališčih.

Živo mi je v spominu s kakšno ihto je oporekal v časopisni polemiki repertoarni politiki takratne gledališke uprave pod upravnikom Matejem Hubadom.

S temi bežnimi črtami sem skušal počastiti spomin in se zahvaliti deležu Milana Skrbinška za razvoj slovenske gledališke kulture. Saj je gorel za njo in z njo, vse do zadnjih moči. Še ob proslavi njegove 75 letnice, ko je bil že prizadet od bolezni, je bil ves nesrečen, ker mu ni bilo dano nastopiti v veliki in fizično zahtevni vlogi.

Ob koncu zapišimo: Ta znameniti gledališki ustvarjalec velikega formata je z vsem svojim delom bistveno pripomogel pri organizaciji, rasti in veljavi naše gledališke kulture doma in v svetu.

**Le discours de vernissage prononcé à l'exposition
consacrée à Milan Skrbinšek**

La rédaction publie le discours d'honneur prononcé au vernissage de l'exposition consacrée au grand organisateur du théâtre slovène, pédagogue, traducteur, dramaturge et surtout acteur et metteur en scène, Milan Skrbinšek (1886—1963) par l'acteur et pendant de longues années directeur du théâtre national de Drama à Ljubljana, professeur au Conservatoire de l'art dramatique à Ljubljana, Slavko Jan.